

אנימפרוביזציה:

השפעת הכשרה בכישורי אילתור תיאטרליים

על עמדות והתערבויות פסיכוסוציאליות של קלינאים

עשהאל רומנלי

תקציר

עבודה סוציאלית מתוארת לעיתים כ"ביצוע מאולתר" (Walter, 2006), כאשר עובדים סוציאליים מתאימים את ההתערבויות הפסיכו-סוציאליות לכוחות ולצרכים הייחודיים של לקוחותיהם. מחקרים מראים כי גמישות, כנות, פתיחות, חקירה ואקטיביות מחזקים את הברית הטיפולית. הספרות מתארת כיצד הכשרה ואימון בכישורים בינאישיים (Relationship Skills) הינה הכרחית עבור עובדים סוציאליים וקלינאים בכלל. לרוב הכשרות מסוג זה, כוללות הוראה תאורטית, קריאת מאמרים והדרכה. במחקר זה נטען כי הכשרה בכישורי אילתור תיאטרליים עשויה לפתח מודעות בקרב עו"סים לעצמם וללקוחותיהם, כמו גם לשפר את יכולתם בבנייה והעמקה של הברית הטיפולית. כישורי אילתור תיאטרליים מעודדים ספונטניות, חיות, שיתוף פעולה סינרגי, פתיחות וישרות. שינויים אלה משפרים את יכולת ההבנה והקשר לאחר (Theory of Mind), וגם יוצרים קירבה בין המאלתרים. בספרות הקלינית מפורטים יתרונות של עמדה אילתורית של הקלינאי הכוללים: הרחבת רפרטואר מקצועי, הרחבת אפשרות הבנה ופירושים במפגש הקליני, ועוד. במסגרת מחקר עשייה זה (Action Research), נבנה קורס חוויתי "כישורי אילתור למטפלים" שנבנה על פי תיאורית הלימוד החוויתי של קולב (Kolb, 1984). במסגרת המחקר סטודנטים לתואר שני בעבודה סוציאלית קלינית השתתפו בקורס זה בכדי לבדוק את השפעתו על התערבויותיהם הקליניות כמו גם תפיסת המפגש הטיפולי..

עד היום, נכתב מעט על השימוש בכישורי אילתור תיאטרליים בעבודה קלינית. במחקר זה, הוגדר מושג חדש, "אנימפרוביזציה", שמתייחס לחוויה הסובייקטיבית של הקלינאי בעת שהוא חווה רגעי אילתור בשעה הטיפולית. הבנה מעמיקה של חווית האנימפרוביזציה, יחד עם המשתנים הנמדדים, עשויה לתרום לפיתוח ידע אודות תרומתה של האימפרוביזציה לעבודה קלינית.

מטרות המחקר:

1. לבדוק האם וכיצד ההכשרה בכישורי אילתור משפיעה על שלושה משתנים חשובים בבניית הברית הטיפולית בעבודה פסיכו-סוציאלית: נוכחות טיפולית (Therapeutic Presence), גמישות (Flexibility) ושיתוף פעולה (Collaborative Tendency).
2. לחקור כיצד הכשרה זו משפיעה על התפיסות וההתערבויות של בוגרי הקורס.
3. להבין ולהמשיג את חוויית האנימפרוביזציה ולחבר המשגה זו להקשר רחב יותר המשתלב עם פרדיגמות קליניות אחרות.

שיטה ואוכלוסיית המחקר: המחקר הינו מחקר אורך משולב (Mixed Methods) אשר מציג את השינויים בתפיסות ובהתנהגויות של בוגרי הקורס "כישורי אילתור למטפלים". הקורס הועבר במלואו שלוש פעמים בשנים תשע"ד ותשע"ה. שלושים וחמישה מבוגרי הקורס, ו 46 עו"סים מקבוצת הביקורת, מילאו שאלונים כמותניים לפני הקורס, בסיומו ולאחר כשלושה חודשים. כמו כן, שבעה עשר בוגרים משלושת הקורסים, לקחו חלק בראיון חצי מובנה כשלושה חודשים לאחר סיום הקורס.

ממצאים עיקריים ודיון:

1. מניתוח איכותני של הראיונות עולה כי בוגרי הקורס חוו רמות גבוהות יותר של נוכחות טיפולית בכל הקשור לשימוש באינטואיציה, מודעות ל'כאן ועכשיו' ומיינדפולנס לאחר ההשתתפות בקורס. בנוסף, בוגרי הקורס דיווחו על רמות מוגברות של חיות, תעוזה וחשיפה עצמית. שינויים אלה עשויים לרמוז על עלייה בכריזמה הטיפולית כמו גם על האימפקט הטיפולי (Romanelli, Tishby, & Moran, 2017).¹
2. הניתוח הכמותני הראה עלייה מובהקת ברמות הגמישות והנוכחות הטיפולית מיד בסיום

1 Romanelli, A., Tishby, O., & Moran, G. S. (2017). "Coming home to myself": A qualitative analysis of therapists' experience and interventions following training in theater improvisation skills. *The Arts in Psychotherapy*, 53, 12-22.

הקורס, לעומת קבוצת הביקורת. שיפור זה לא נשמר בנקודת הזמן השלישית, כשלושה חודשים לאחר סיום הקורס. שילוש הנתונים הכמותניים והאיכותיים, דרך פריזמת תיאורית ההתנהגות המתוכננת (Ajzen, 1985), מראה כי ייתכן וההכשרה תרמה לשינוי הערכים והגישות של העו"סים לגבי אילתור במסגרת קלינית, אולם דרושה הכשרה ארוכה יותר בכדי להגביר בצורה משמעותית את השימוש בכישורי האילתור באופן מעשי במפגש הטיפולי (Romanelli & Tishby, submitted)².

3. חווית האנימפרוביזציה חולקת מאפיינים של peak experience כמו גם flow. לעומת זאת, יש בה אלמנט ייחודי של מפגש אני-אתה אינטימי. מניתוח תיאורי המרואיינים עולה כי חווית האנימפרוביזציה יכולה להוות מנגנון שינוי בשדה הבין אישי, כמו גם דוגמה לשימוש יעיל בהעברה נגדית במצבי שעמום או תקיעות בטיפול (Romanelli, Tishby, & Moran, submitted)³.

באופן כללי ממצאי המחקר מצביעים על אפשרות כי לימוד כישורי אילתור תיאטרליים יכולה להוות תוספת משמעותית להכשרה הנפוצה כיום של עובדים סוציאליים. הכשרה מסוג זה משפיעה לא רק ברמת ההתערבויות הקליניות, אלא גם בעלת השפעה על רמת הערכים והתפיסה העצמית של משתתפיה. המשגה רב-ממדית של חווית האנימפרוביזציה מאפשרת הבנה עמוקה יותר של תרומת האימפרוביזציה ליצירת רגעי שינוי משמעותיים בטיפול.

2 Romanelli, A., Tishby, O. (Submitted). "Just what is there now, that is what there is" A mixed methods pilot study of the effects of training in theater improvisational skills on clinical social workers.

3 Romanelli, A., Tisby, O., & Moran, G.S. (Submitted). I'mprovisation – The Therapist's Subjective Experience During Improvisational Moments In The Clinical Encounter.